

VAI TRÒ CỦA NGƯỜI CAO TUỔI TRONG GIA ĐÌNH NÔNG THÔN

Ở THỪA THIÊN HUẾ HIỆN NAY

*(Nghiên cứu trường hợp tại làng Phước Tích – thôn Phước Phú – xã Phong Hòa –
huyện Phong Điền – tỉnh Thừa Thiên Huế)*

Lê Duy Mai Phương

Khoa Xã hội học, Trường Đại học Khoa học Huế

Email: maiphuong1089.xhh@gmail.com

TÓM TẮT

Để khẳng định vai trò của người cao tuổi trong xã hội, Đại Hội đồng Liên Hiệp Quốc đã thống nhất lấy ngày 01 tháng 10 hằng năm làm ngày Quốc tế người cao tuổi. Người cao tuổi thật sự có một chỗ đứng quan trọng đối với sự tồn tại và phát triển của mỗi gia đình và mỗi quốc gia. Ở nước ta, người cao tuổi đã đem nhiều công sức đóng góp cho việc giành lại nền tự do, độc lập, thống nhất quê hương. Ngày nay, khi Việt Nam đang tiến vào con đường công nghiệp hóa, hiện đại hóa và hội nhập kinh tế quốc tế, người cao tuổi đang góp phần xây dựng gia đình, xã hội văn minh, tốt đẹp. Làng Phước Tích - Thôn Phước Phú – Xã Phong Hòa – Huyện Phong Điền – Tỉnh Thừa Thiên Huế là địa bàn đặc trưng với nhiều người cao tuổi sinh sống. Tuy nhiên, thực tế cho thấy vai trò của người cao tuổi nơi đây dường như đang nhạt dần đi. Điều này xuất phát từ nhiều nguyên nhân, trong đó việc hầu hết lao động trẻ rời bỏ làng để lập nghiệp là lý do chính khiến các cụ không có cơ hội để thực hiện vai trò của mình với gia đình. Để phát huy tốt vai trò của người cao tuổi hơn nữa, nhìn nhận thực tế để đánh giá hiện trạng một cách khách quan, khoa học hướng đến tìm ra phương án giải quyết vấn đề là thực sự cần thiết và ý nghĩa.

Từ khóa: Vai trò, người cao tuổi, gia đình, nông thôn

1. Mở đầu

Người cao tuổi là một nhóm xã hội, một bộ phận cấu thành của cơ cấu xã hội. Thực tiễn cho thấy, nhiều người đã về hưu nhưng vẫn tiếp tục làm việc và đóng góp sức mình nhằm giúp đỡ gia đình cũng như cho sự phát triển chung của toàn xã hội. Có một sự chuyển biến lớn về vai trò của người cao tuổi trong gia đình từ khi đất nước ta chuyển động theo nhịp sống của toàn cầu. Bên cạnh những mặt tích cực do cơ chế thị trường mang lại thì vẫn còn đó nhiều thách thức nảy sinh, bao gồm vấn đề một nhóm người cao tuổi trong xã hội mất dần đi vai trò là tiền bối đi trước và liệu rằng điều này sẽ mang lại một sự hụt hẫng lớn cho chính họ và cả gia đình, xã hội.

Làng Phước Tích – Thôn Phước Phú – Xã Phong Hòa – Huyện Phong Điền – Tỉnh Thừa Thiên Huế là địa bàn có nhiều người già sinh sống. Do đặc thù của vùng đất không được ưu đãi về tự nhiên, nơi đây không có đất sản xuất nông nghiệp nên nhiều người trẻ đã rời khỏi làng lập nghiệp. Hiện tại có khoảng 31 người già từ độ tuổi 80 đến

103 đang sinh sống, phần lớn trong số đó có hoàn cảnh khó khăn, sống neo đơn. Bài viết dựa trên kết quả thực địa và phỏng vấn sâu 07 trường hợp tiêu biểu tại thôn, trong đó phần lớn thuộc nhóm thuần nông và một ít là cán bộ đã về hưu. Tác giả cũng xem đây cũng là cơ hội để hiểu thêm về tâm tư, tình cảm cũng như nguyện vọng của người cao tuổi ở địa bàn nghiên cứu và ở Việt Nam nói chung.

2. Vai trò của người cao tuổi trong gia đình

2.1. Vai trò người cao tuổi trong hoạt động kinh tế

Nhu cầu vừa được làm việc, tiếp tục cống hiến cho gia đình và xã hội lại vừa phù hợp với sức khỏe và điều kiện của người cao tuổi luôn là mong muốn của các vị cao niên. Khi hết tuổi lao động, họ sẽ được hưởng các chế độ phụ cấp, song nhiều người cao tuổi vẫn có nhu cầu làm việc để có thêm thu nhập, phụ giúp con cái, đồng thời để chính họ thấy rằng mình sống có ích. [3] Việc chủ động về nguồn tài chính sẽ giúp bản thân trang trải các nhu cầu cơ bản cũng như hỗ trợ con cái mưu sinh.

Với 07 trường hợp phỏng vấn sâu, hầu hết các đối tượng được hỏi đều thuộc diện hoàn cảnh gia đình khó khăn, trong số đó chiếm phần lớn là các cụ già sống neo đơn - không có người thân và con cháu bên cạnh, ngoài ra nếu có thì con cái cũng rất ít khi ở bên cạnh vì họ thường xuyên phải đi làm ăn xa quê. Khoản thu nhập chính của người cao tuổi là một ít tiền tiết kiệm có trước của chính họ và phần nhiều là nhờ hỗ trợ từ người thân trong gia đình hoặc bà con, hàng xóm láng giềng. Tuy nhiên sự hỗ trợ đó cũng không thường xuyên bởi tâm lý của các cụ luôn ngại phiền con cháu và người làng, do đó ít nhiều ảnh hưởng đến nguồn thu nhập cũng như chi tiêu hằng ngày dẫn đến không đảm bảo về chất lượng cuộc sống. Điều này cho thấy, những người cao tuổi có hoàn cảnh gia đình khó khăn không đóng vai trò quan trọng trong việc hỗ trợ về kinh tế cho gia đình mà chủ yếu chỉ có thể tự cung tự cấp, tự mình lo toan cho cuộc sống của bản thân. Trong số các trường hợp được hỏi, chỉ 2/7 cho biết có mức thu nhập xếp loại gia đình khá giả. Bản thân các cụ còn sức khỏe, tham gia vào hoạt động sản xuất như làm bột bánh canh, trồng rau, bán rau quả ở chợ... Do đó họ chủ động hơn về mặt tài chính, có tiền tiết kiệm, mua sắm các đồ dùng cần thiết để phục vụ cho đời sống của mình cũng như giúp con cái trang trải một ít sinh hoạt phí khi cần sự giúp đỡ.

Mặc dù người cao tuổi không còn nhiều sức khỏe như trước nhưng về mặt tâm lý học, việc họ còn có thể làm việc, kiếm thêm thu nhập đỡ dần cho con cái là một sự khích lệ, động viên đối với bản thân mỗi cụ. Tuy nhiên điều này không phổ biến ở địa bàn nghiên cứu vì đặc thù của làng Phước Tích là số lượng cư dân đang sinh sống tại đây chủ yếu là người già và trẻ em, gần như tất cả lực lượng thanh niên, trung niên đều đi nơi khác để làm ăn sinh sống do không có đất làm nông nghiệp. Vì vậy, mặc dù tuổi đã cao nhưng các cụ vẫn tham gia sản xuất như một thói quen của mình và hoạt động này diễn ra ở tất cả các gia đình, dù là hoàn cảnh khó khăn hay khá giả. Việc tham gia sản xuất này cũng chỉ dừng lại ở hình thức rất đơn giản. Những công việc chủ yếu chỉ là chăm sóc vườn tược, hái rau quả có sẵn để sử dụng trong gia đình hoặc bán ở chợ. Tuy vậy những công việc đó lại phụ thuộc nhiều vào thời tiết cũng như sức khỏe của bản

thân mỗi người cao tuổi. Họ chỉ dễ dàng kiếm thêm thu nhập hơn vào mùa hè, mùa xuân vì lúc này trời khô, rau quả nhiều và đi lại dễ dàng hơn. Bên cạnh đó, bản thân người cao tuổi cũng mang trong mình một số căn bệnh tuổi già nên ít nhiều luôn ảnh hưởng đến công tác sản xuất, đặc biệt là vào những hôm trái gió trở trời.

Ngoài nguồn thu nhập tự bản thân làm ra, người cao tuổi có nhận sự hỗ trợ của người thân trong gia đình. Tuy nhiên sự hỗ trợ này không thường xuyên do người thân ở xa hoặc con cái đi làm ăn nơi khác còn gặp nhiều khó khăn, ít có điều kiện gửi tiền về cho bố mẹ. Việc hỗ trợ của người thân cũng phần lớn do người cao tuổi chủ động xin thêm, có nghĩa họ sẽ xin người thân khi cảm thấy thiếu thốn trong quá trình chi tiêu chứ không phải người thân tự động gửi tiền về theo định kỳ trừ trường hợp ốm đau. Do đó, với tâm lý e ngại và nghĩ rằng tuổi già không cần phải tiêu pha quá nhiều nên nguồn tài chính có được từ hỗ trợ của các thành viên khác trong gia đình là rất hạn chế.

Trong vườn có ba cây vả, ba cây mít, rứa mà ăn chứ không có cái chi. Khi mô đi nổi thì gánh ra chợ bán còn không thì thôi... Mẹ già rồi, có tiêu chi mô, không cần nhiều tiền. Khi mô thiếu thì xin thêm cho anh em, cháu chắt ở xa ít khi gửi tiền về lắm! Thỉnh thoảng về kỳ giỗ chi thì cho thêm. Có đợt mẹ đau nằm viện thì mọi người giúp đỡ, cho nhiều tiền.

(Nữ, 67 tuổi, trích PVS số 3)

Qua đó có thể thấy rằng, người già cũng là đối tượng có nhu cầu về tài chính dù cho nhu cầu đó được họ đánh giá là không cao. Tuy nhiên việc họ chấp nhận với mức sống hiện tại và không muốn phiền thêm con cháu cũng thể hiện sự quan tâm của họ đối với con cái khi nghĩ đến con mình phải làm việc cực khổ ở xa nên không đòi hỏi ở người thân nhiều về mặt vật chất. Họ có thể tự cung tự cấp bằng các sản phẩm trong vườn nhà hoặc trang trải thêm bằng ít tiền tiết kiệm có trước hay tiền từ người thân thỉnh thoảng gửi về cho. Nhìn nhận ở một khía cạnh nào đó thì việc không phải thường xuyên gửi tiền về cho người già có thể được xem họ đang đóng vai trò là đối tượng có thể tự lo cho cuộc sống của mình mà không phải phiền đến những người xung quanh.

Thông thường, người cao tuổi sẽ có thêm một khoản thu nhập từ lương hưu hoặc được hỗ trợ từ chính quyền hay hưởng theo chính sách Nhà nước. Tuy nhiên, người cao tuổi tại địa phương phần lớn là lao động nông thôn nên khoản lương hưu hầu như không có. Họ cũng không thường xuyên nhận được các khoản hỗ trợ theo chính sách của Nhà nước dành cho người cao tuổi hoặc từ nguồn ngân sách của địa phương. Chỉ khi gia đình được công nhận là hộ nghèo thì mỗi tháng các cụ sẽ được nhận 180 nghìn đồng/tháng. Tính đến thời điểm hiện tại thì hầu hết các hộ có người cao tuổi sinh sống đã được đưa vào diện thoát nghèo nên không còn nhận được các khoản hỗ trợ như trước đây. Họ cho biết điều này có ảnh hưởng một phần đến chi tiêu cho bản thân cũng như tâm lý thắc mắc không hiểu vì sao mình lại bị cắt chuẩn xếp loại hộ nghèo trong khi trên thực tế gia cảnh lại rất khó khăn. Do đó bản thân họ cũng không dễ dàng được một khoản tiết kiệm nào.

Tóm lại, về mặt tài chính, hầu như họ đều bị động và là thành phần phụ thuộc. Chỉ có một bộ phận nhỏ có hoàn cảnh khá giả, con cháu ở gần nên có điều kiện để chủ động kiếm thu nhập và trang trải thêm cho cuộc sống. Điều này có nghĩa tự bản thân họ phải nỗ lực nhiều hơn, tự quyết định cho việc trang trải cuộc sống trong gia đình. Mặc dù họ có nhận được sự hỗ trợ của người thân nhưng sự trợ giúp này không thật sự thường xuyên. Việc chủ động kiếm thêm thu nhập từ các sản phẩm có sẵn tại vườn nhà hay làm thêm công việc phụ khác được xem là nguồn tài chính chủ yếu đối với các cụ. Qua đó cho thấy người cao tuổi tại địa phương tự lực là chính trong việc chi tiêu, thu nhập và bản thân họ cũng không giúp được gì nhiều về mặt tài chính cho con cháu và người thân trong gia đình. Nếu có thì chỉ với trường hợp ở những gia đình khá giả, có tiềm lực kinh tế sẵn từ trước.

2.2. Vai trò của người cao tuổi trong công việc gia đình và giáo dục

Đối với người cao tuổi, được phụ giúp con cháu là niềm vui và niềm an ủi trong cuộc sống. Tuy nhiên với hoàn cảnh phần lớn là người già neo đơn hay gia đình có con cái đi làm ăn xa cả thì các cụ chủ yếu tự lực bươn chải qua ngày, hiếm khi có thể phụ giúp người thân trong gia đình như chăm sóc con cái, dạy dỗ cháu. Đây có thể xem là một sự thiếu hụt trong thể hiện vai trò của người cao tuổi đối với gia đình. Nó không chỉ cho thấy gia đình vắng đi một nguồn lực chủ chốt trong công tác nuôi dạy, giáo dục con cháu mà còn cho thấy người cao tuổi nơi đây cũng không có điều kiện để truyền đạt kinh nghiệm sống, thuần phong mỹ tục của quê hương cho con cháu của mình. Điều này sẽ khiến tâm lý của các cụ không thoải mái, không an lòng vì không có cơ hội hoàn thành trách nhiệm của lão bậc sinh thành. Bên cạnh đó, có 2/4 trường hợp đơn thân cho biết khi con cháu về thăm cũng không muốn nghe những lời khuyên răn dạy dỗ của các cụ vì thời gian rất ngắn, con cháu luôn bận rộn với công việc của mình. Điều này cho thấy, chính bản thân những thành viên trong gia đình cũng chưa có ý thức trong việc bảo tồn những giá trị truyền thống của gia đình, làng xóm cũng như không hiểu được tâm lý của người già.

Ui chao, chừ mà giờ mấy cái nó (lời khuyên răn) ra hấn có nghe mô. Chừ mà nói chuyện hiện tại đây thôi còn chưa rảnh mà nghe chơ mô mà chuyện tiểu sử hồi xưa như rửa như tẽ, không có cái nó mô.

(Nữ, 67 tuổi, trích PVS số 3)

Với những cụ sống cùng con cháu, họ có tham gia vào việc phụ giúp con cái trong công việc nhà, chăm lo cho cháu, cai quản vườn tược... Do đó họ có thể hiện được vai trò của mình trong gia đình. Hoạt động chủ yếu là quán xuyến những công việc hằng ngày của gia đình. Với tuổi cao, sức khỏe không cho phép, lại phải chăm lo nhà cửa, có thể họ sẽ gặp một vài trở ngại bởi thông thường ở tuổi này họ phải được nghỉ ngơi và hưởng niềm vui cùng con cháu. Tuy vậy, nhìn ở một khía cạnh khác, việc người cao tuổi tham gia vào công việc gia đình càng khẳng định vai trò quan trọng của họ trong thời kỳ công nghiệp hóa, hiện đại hóa – nơi mà nông thôn đang ngày càng thiếu đi các lao động trẻ và dân số bị già hóa dần. Tham gia vào hoạt động chăm sóc con cái, tham

gia sản xuất và làm việc nhà phần nào sẽ chia sẻ bớt gánh nặng cho con cháu, đồng thời các cụ cũng tìm được niềm vui và động viên khi được góp công sức của mình phụ giúp các con lúc về già.

Tui cũng hay nói chuyện về học hành, về xã hội, nhất là động viên học hành cho tốt. Sinh con ra thì phải nuôi con ngoan như chương trình của Nhà nước vậy thôi. Ví dụ động viên đoàn kết, động viên yêu thương nhau vì gia đình là tế bào của xã hội mà. Rồi uống về say thì mình khuyên lần sau không như rứa nữa, hay đi đêm về khuya thì mai kêu ra giáo dục không được như vậy... Minh là người đứng ra truyền thụ, học hỏi thêm bên ngoài. Ví dụ như ăn mặc lố lăng đồ mình phải kiểm chế nó chứ!

(Nam, 70 tuổi, trích PVS số 1)

Như vậy có thể thấy sự khác biệt về việc thực hiện vai trò của người cao tuổi giữa những gia đình có hoàn cảnh khác nhau. Nếu có con cháu sum vầy bên cạnh, các cụ luôn muốn thể hiện vai trò của mình trong hoạt động giáo dục, truyền thụ những kinh nghiệm, tinh hoa đã chắt lọc được từ thế hệ trước. Chỉ rất ít trường hợp có con cháu ở gần hoặc sống cùng con cái thì người già có cơ hội để truyền đạt lại tri thức của mình và họ tỏ ra khá vui vẻ khi được thực hiện vai trò đó. Các cụ già có thể không còn đóng vai trò chủ chốt trong lĩnh vực kinh tế nhưng luôn có một vị trí đặc biệt quan trọng giúp con cháu hiểu được cội nguồn của mình, giúp mỗi gia đình, cộng đồng phát triển tốt mà không quên đi các giá trị thuần phong mỹ tục nước nhà.

2.3. Chia sẻ tâm tư tình cảm cùng con cháu

Một nghiên cứu đã chỉ ra rằng phần lớn người cao tuổi ở Việt Nam hiện nay có cuộc sống ổn định, nguyện vọng lớn nhất là được gắn bó với gia đình, hòa nhập với xã hội và sống vì con cháu. Tuy nhiên cũng còn đó một số người cao tuổi có sự khủng hoảng về tâm lý khi bị con cháu đối xử tệ bạc, cuộc sống thiếu thốn cả về vật chất lẫn tinh thần. [5] Tại địa bàn nghiên cứu chưa thấy có trường hợp con cháu đối xử tệ bạc khiến các cụ thấy tự ti, tuy nhiên người già nơi đây thường mang tâm lý muốn có người trò chuyện và chia sẻ tâm tư tình cảm, đặc biệt là trong thời gian ốm đau hoặc thời gian nhàn rỗi. Như phân tích ở trên cho thấy, việc họ tham gia vào hoạt động giáo dục con cái và các cháu giúp các cụ có cơ hội thể hiện bản thân và thực hiện tốt vai trò của mình đối với gia đình. Ngoài ra điều này còn cho thấy một khía cạnh khác là nếu người già được tham gia dạy dỗ, giáo dục con cái thì tinh thần sẽ thoải mái hơn khi có người trò chuyện.

Bản thân tâm lý người cao tuổi cũng rất quan tâm đến các thành viên và người thân trong gia đình, họ hàng. Với những người già neo đơn, họ thật sự thiếu thốn tình cảm từ người thân nên ít có sự chia sẻ nào về mặt tâm tư từ người cao tuổi đối với thành viên trong gia đình. Đây là một thiệt thòi rất lớn ảnh hưởng đến tâm lý của các cụ. Điều này lại càng thể hiện rõ ràng hơn với những hộ gia đình có con cái đi làm ăn xa. Riêng với trường hợp người già có hoàn cảnh khó khăn, sống cùng con cháu hay gia đình khá

già có con cháu ở kề bên hoặc con cái đi làm ăn xa nhưng thường xuyên về thăm nhà thì họ cũng thường có mối liên hệ với nhau, hay động viên, hỏi han công việc của con và giúp đỡ cháu học hành.

Có khi 2 ngày gọi một lần, nó lựa vào giờ mình đi ngủ thì nó điện về, hỏi ba mẹ có khỏe hay không, ví dụ như vậy. Tui ở xa nhưng khi nào cũng biết được tình hình của con, của cháu, của rể như thế nào, mình phải nắm chứ! ... Phải điện nhắc nhủ hẩn chơ. Cỡ na ngày không điện là chắc chắn hẩn có buồn cái chuyện chi rồi, ví dụ rửa, hoặc trợ ngại chi đó, phải lo chơ.

(Nam, 70 tuổi, trích PVS số 1)

Như vậy có thể thấy sự khác biệt trong mối quan hệ về mặt vật chất và tình cảm giữa các hộ gia đình người cao tuổi có hoàn cảnh sống khác nhau. Bản thân các cụ luôn mong có sự san sẻ về mặt tình cảm, và họ sẵn sàng sẽ chia với con cháu nếu có người đồng hành bên cạnh. Ngược lại, các cụ già neo đơn không có người thân để chia sẻ tâm tư tình cảm thì họ một mặt đôi khi thấy buồn và cô đơn nhưng mặt khác họ đã quen và thích nghi với cuộc sống như vậy từ rất lâu nên điều này không phải là một vấn đề quá lớn đối với bản thân. Các cụ cho rằng có người thân cũng tốt, đặc biệt là những lúc đau ốm thì sẽ có người chăm sóc, nhưng không có cũng không sao vì họ đã quen sống một mình hoặc không muốn phiền đến con cháu.

Do đặc thù của địa bàn nghiên cứu có rất ít lực lượng lao động trẻ vì phải làm ăn xa, cộng thêm dân số già cũng gây nên tình trạng thiếu con trẻ và đây cũng là điều mà chính quyền đang rất lo ngại cho sự phát triển của thôn trong tương lai, đặc biệt là việc truyền thụ và phát huy nét truyền thống vốn có của địa phương. Tại thôn có nghề gốm rất phát triển và đang đưa vào phục vụ du lịch, quảng bá nét đẹp của quê hương. Tuy nhiên điều này vẫn chưa đủ để níu kéo lực lượng lao động trẻ ở lại. Do đó, việc chia sẻ và truyền đạt kinh nghiệm sản xuất từ người cao tuổi hầu như rất hiếm. Đặc biệt đối với trường hợp các cụ già neo đơn hoặc sống một mình thì việc truyền lại kinh nghiệm cũng không có. Đây là một điều thiệt thòi cho địa phương vì nếu không biết cách lưu lại, bảo tồn các giá trị lịch sử, truyền thống, nó sẽ mai một dần và các thế hệ tiếp theo sẽ khó lòng có cơ hội hiểu được những nét đẹp vốn có đáng được gìn giữ của quê hương mình. Qua đó có thể thấy rằng vai trò của người cao tuổi trong việc truyền thụ tinh hoa văn hóa của địa phương đối với con cháu chưa được phát huy hết.

Nhìn chung vai trò của người cao tuổi trong gia đình tại địa bàn nghiên cứu hiện nay vẫn chưa phát huy được hết vốn sẵn có của nó. Có nhiều nguyên nhân dẫn đến tình trạng này mà lý do chính yếu là bởi lực lượng lao động trẻ đã rời bỏ quê hương làm ăn xa, số lượng con trẻ cũng rất ít và phần lớn người cao tuổi có hoàn cảnh khó khăn, sống đơn thân, neo đơn. Công việc chủ yếu hỗ trợ chính trong gia đình quán xuyến công việc nhà, chăm sóc cháu, vườn tược hoặc tự lo cho chính mình mà ít có sự liên hệ với người thân, họ hàng nếu sống đơn thân hoặc trong hoàn cảnh neo đơn. Nó ít nhiều ảnh hưởng đến tâm lý, tinh thần của người cao tuổi – độ tuổi cần được nghỉ ngơi, sẻ chia và cũng

mong muốn góp phần mình vào việc xây dựng gia đình, làng xóm, cộng đồng trong khả năng vốn có.

3. Mong muốn, nguyện vọng của người cao tuổi trong gia đình

Người cao tuổi là người có ít cơ hội hòa nhập nhất vào đời sống kinh tế xã hội.[1] Công tác hỗ trợ cho người cao tuổi đã được Nhà nước và nhiều địa phương quan tâm, thực thi chính sách. Tuy nhiên hầu hết những chính sách này mang tính chất phong trào hoặc chỉ là chỉ đạo từ trên xuống chứ ít khi chủ đề đề ra các hoạt động ưu tiên cho người cao tuổi. Nhưng nhìn ở góc độ xã hội thì cũng cần phải ghi nhận những cố gắng, đóng góp này của ban ngành, đoàn thể đối với người già.

Bản thân người già ngoài việc nhận được sự hỗ trợ từ gia đình, địa phương thì họ cũng có những mong muốn riêng cho bản thân cũng như gia đình. Theo kết quả phỏng vấn, có rất nhiều khó khăn trong cuộc sống hiện tại như chế độ ăn thiếu thốn, con cái đi xa không ai đỡ đần công việc nhà, không có người bầu bạn, tâm sự... Đặc biệt có đến 4/7 trường hợp cho rằng sức khỏe chính là điều họ lo ngại nhất khi về già. Họ cho rằng khi mạnh khỏe thì còn có thể tự lo cho mình nhưng khi đau ốm thì họ cần một người kề bên để chăm sóc. Điều đáng lưu tâm là người chăm sóc ấy không cần là thành viên trong gia đình mà là có thể một người được thuê đến. Bản thân người già một phần lo lắng cho chính hoàn cảnh của mình, một phần cũng không muốn phiền đến con cháu và họ sẵn sàng chấp nhận sự quan tâm ấy bằng trả công, thuê mướn.

Vai trò của người cao tuổi trong gia đình tại địa bàn nghiên cứu vẫn chưa thể hiện nhiều. Phải chăng chính vì điều này mà bản thân các cụ không có nhiều đòi hỏi cho chính mình từ con cháu mà họ dễ dàng chấp nhận sự hỗ trợ mang tính chất tạm thời, thậm chí là thuê mướn. Đây có thể xem là một thiệt thòi của người già cũng như cần được ghi nhận là sự hi sinh của họ đối với gia đình, chấp nhận cuộc sống một thân một mình để tạo điều kiện cho con cái ở xa làm ăn.

Có cụ đã tâm sự rằng, *“cuộc sống của một con người thì cái gì cũng thiếu thốn, nhất là lĩnh vực tinh thần, lĩnh vực vật chất thì biết bao giờ mà đủ. Hình như con người nào cũng bị thiếu hết. Không thiếu cái này thì cũng thiếu cái khác.”* Qua đó nhận thấy rằng các cụ già luôn luôn là người nghĩ lợi ích cho con cháu mình lên trên tất cả. Kết quả này cũng không có gì khác biệt nhiều so với tình hình chung về người cao tuổi trên địa bàn cả nước. Tuy nhiên điều đáng lưu ý là với đặc thù của địa bàn là phần lớn toàn người già, không có lao động trẻ thì khát khao được góp mình vào hoạt động giáo dục, truyền thụ kinh nghiệm, gia giáo cũng như hoạt động kinh tế là điều luôn thường trực trong mỗi cụ. Nó không những giúp các cụ thấy mình còn có ích cho mọi người mà cũng là cơ hội để các cụ thể hiện bản thân, giúp tinh thần luôn vui vẻ, đó là điều quan trọng nhất.

4. Kết luận

Qua nhiều thế hệ, sự phát triển của gia đình và toàn bộ xã hội không thể thiếu được những đóng góp lớn lao của các bậc sinh thành, đó chính là người cao tuổi. Họ giữ

vai trò quan trọng trong việc xây dựng gia đình thông qua các hoạt động giáo dục, rèn luyện chuyên môn, kỹ năng cũng như truyền thụ các giá trị truyền thống tốt đẹp của gia đình, dòng họ, cộng đồng, quê hương nhằm bảo tồn, phát huy bản sắc văn hóa dân tộc.

Làng Phước Tích – Thôn Phước Phú – Xã Phong Hòa – Huyện Phong Điền – Tỉnh Thừa Thiên Huế là địa bàn với đặc thù phần lớn là người già. Lực lượng lao động trẻ gần như hầu hết đi làm ăn xa, chỉ thỉnh thoảng về thăm gia đình vào các dịp lễ tết hoặc cúng kỵ trong gia đình. Nghiên cứu về vai trò của người cao tuổi trong gia đình ở nông thôn, sau khi trao đổi với một số cụ trong thôn và nhận định phân tích, nhận thấy rằng điều đáng chú ý là người già chưa có nhiều cơ hội để thể hiện vai trò của mình đối với gia đình. Trong ba vai trò đã phân tích trên đây, có thể thấy vai trò nổi bật nhất đối với người cao tuổi ở địa bàn nghiên cứu là vai trò trong công việc gia đình và giáo dục. Bên cạnh đó, nghiên cứu còn cho thấy vật chất không phải là điều các cụ quan tâm nhất vì họ cho rằng khi về già, tinh thần được thoải mái lúc con cháu kề cận, có người bầu bạn tâm sự và đặc biệt là có người săn sóc khi sức yếu là điều vô cùng cần và đáng quý. Trên thực tế, dù họ đã quen với cuộc sống một thân một mình nhưng thiết nghĩ bản thân họ cũng đang mong chờ sự quan tâm hơn nữa từ các thành viên trong gia đình cũng như tạo cho họ điều kiện được thực hiện vai trò của người đi trước đối với con cháu, dòng tộc.

Với những nhận định trên đây, xin được đưa ra một số khuyến nghị như sau:

- Chính quyền địa phương cần có sự quan tâm hơn nữa đối với người cao tuổi có hoàn cảnh kinh tế khó khăn, sống neo đơn. Thường xuyên động viên, thăm hỏi để nắm bắt những khó khăn của họ trong cuộc sống để có phương hướng giải quyết tốt hơn.
- Xây dựng các mô hình hỗ trợ kinh tế cho người cao tuổi trong cộng đồng.
- Các thành viên trong gia đình cần phát huy tinh thần cội nguồn, chăm lo về tâm tư tình cảm cho các cụ.
- Gìn giữ và phát huy nghề gốm truyền thống, thu hút lao động trẻ ở lại quê hương lập nghiệp.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1]. Trung tâm Khoa học Xã hội và Nhân văn quốc gia, Viện Xã hội học (1994). *Người cao tuổi và an sinh xã hội*. Nhà xuất bản Khoa học xã hội, Hà Nội.
- [2]. Mai Huy Bích (2006). *Giáo trình Xã hội học gia đình*. NXB Đại học Quốc gia Hà Nội.
- [3]. Tô Duy Hợp, Nguyễn Lâm Tuấn Anh (2008). *Giáo trình Xã hội học nông thôn*. Khoa Xã hội học - Trường Đại học Khoa học xã hội và nhân văn – Đại học Quốc gia Hà Nội.

- [4]. Tô Duy Hợp (2003). *Xã hội học Nông thôn (tài liệu tham khảo)*. Viện Xã hội học, Hà Nội.
- [5]. Đặng Cảnh Khanh, Lê Thị Quý (2009). *Gia đình học*. Nhà xuất bản Hành chính.
- [6]. Hoàng Mộc Lan, Khoa Tâm lý học, trường Đại học Khoa học Xã hội và Nhân văn. *Đời sống tinh thần của người cao tuổi ở Việt Nam hiện nay*. <http://suckhoenguoicaotui.com.vn>
- [7]. Nghiên cứu khoa học về mái ấm tình thương. Cuộc sống người cao tuổi ở mái ấm. <http://chuadieuphap.com.vn>
- [8]. Báo Yên Bái. Người cao tuổi có vai trò quan trọng trong việc xây dựng gia đình Việt Nam. <http://tinhdoyenbai.gov.vn>

**THE ROLE OF ELDERLY PEOPLE IN RURAL FAMILIES
IN THUA THIEN HUE PROVINCE AT PRESENT**

*(A case study at Phuoc Tich village, Phuoc Phu hamlet, Phong Hoa commune,
Phong Dien district, Thua Thien Hue province)*

Le Duy Mai Phuong

Department of Sociology, Hue University of Sciences

Email: maiphuong1089.xhh@gmail.com

ABSTRACT

To assert the role of elderly people in society, the General Assembly of the United Nations agreed to take the October 1st every year as the International Day of the elderly. In fact, elderly people play an important role in the existence and development of each family and each nation. In Vietnam, the elderly have contributed significantly to freedom, independence and reunification of our homeland. Today as Vietnam is on the path of industrialization, modernization and international economic integration, the elderly are making their contribution to make our society and families better and more civilized. Phuoc Tich village, Phuoc Phu hamlet, Phong Hoa commune, Phong Dien district, in Thua Thien Hue province is the typical place where exist a large number of the elderly people. In fact the role of the elderly people seems to fade away here. This results from different reasons, one of which concerns the fact that most young workers leave their village to get jobs. This is the main reason why the elderly people do not have any opportunities to carry out their roles in their family. Therefore, it is really essential and significant to study on the methods of solving problems in order to promote the role of elderly people, recognize the reality to assess the status objectively and scientifically.

Keywords: *role, elderly people, family, rural.*